

Meriläisyys tuomiolla

MTV3:n uutisten pääjutuksi nostettiin 5.5.2004 kansanedustaja Rosa Meriläisen Image-lehdessä tunnustama kannabiskokeilu. Kolmessa minuutissa käytiin läpi Meriläisen julkisuudessa puidut harha-askleet rintamerkeistä teini-iän meikkivarkauksiin. Juttu huipentui Meriläisen lyhyhistymiseen kameran edessä. Paikan päällä -tunnelmaa haettiin Meriläisen ja Soininvaaran haastatteluista, muu uutismateriaali oli arkistokuvaa. Varsinaista tuoretta uutista jutussa ei ollut.

Meriläis-juttu oli lööppijournalismia ykkösuutisen paikalla. Eri yhteyksistä poimittujen sanojen ja kuvien yhdistäminen ja kliimaksina Rosa Meriläisen kyseenalainen lyhyhistyminen alleviivasivat sensaatiotuhakuista vaikutelmaa. Toimittaja Vesa Kallionpään mukaan jutusta teki merkittävän se, että kyseessä oli ”uutinen, jolla on vaikutusta paitsi kansanedustaja Meriläiseen niin myös Vihereään liittoon ja jopa koko eduskunnan julkiseen kuvaan”, kuten hän puolusti juttuaan Helsingin Sanomien yleisönosastossa.

Tässä artikkelissa käsittelemme uutista ja sen rakennetta oikeussalidraamana. Toimittaja on uutisjutussa ottanut itselleen syyttäjän roolin ja tulee näin itse osaksi tapahtumia. Syytetyyn rooliin joutuva Meriläistä grillataan aina lyhyhistymiseen asti, ja kuten huomataan, häntä ei syytetä ainoastaan pössyttelystä, vaan kaikesta siitä, mitä hän on ja mitä hän edustaa. Lopullisen tuomion tässä oikeusjutussa langettaa Suomen äänestävä kansa.

Syytteidenlukua

Jutun alussa toimittaja palauttaa vauhdikkaasti katsojien mieleen kansanedustaja Rosa Meriläisen tähänastisen elämän epäsovinnaiset vaiheet. Hämmennyksen aiheuttajiksi listataan Meriläisen ronskit puheet, roiskeläpän mittainen hame, mauttomien rintanappien käyttäminen, edustajatovereiden mollaaminen nettipäiväkirjassa ja hallintovalioikunnan nimeäminen koirankakkavaliokunnaksi.

Syytteiden lukua tehostetaan kuvalla, jossa Meriläinen keskustelee edustajatovereidensa kanssa ja kävelee eduskuntasalissa. Toimittaja mainitsee ilta-päivälehdistä tutun rintanapin, ja samalla sen kuva lävähtää ruutuun. Katsoja ennättää mainiosti tutustua napin alatyyliseen julistukseen. Viesti on selvä: Meriläinen on ollut mauton!

Syytteet on luettu noin puolessa minuutissa. Meriläisen vauhdikas alkutaival politiikassa huipentuu huumausaineiden käyttöön – ei siis kokeiluun, maistamiseen tai pilvenpolttoon. Huumeiden käyttöä todistaa Image-lehden suureksi zoomattu sisäsivu, joka kuitenkin nykäistään nopeasti pois ruudusta. Katsoja ei ehdi lukea Meriläisen toteamusta, ettei pilvenpoltto sovi hänelle. Sivulla ei ole informaatioarvoa, ja sen ainoa funktio MTV3:n uutisissa on todellisuusvaikutelman luominen. Mediaa esitellään mediassa ja uutista uutisessa. Voiko tällaiseen kaksoisstrategiaan olla luottamatta?

Irtonaisista lööpeistä ja kuvista on onnistuttu rakentamaan vaikutelma skandaali-Meriläisestä, joka käyttäytyy vähintäänkin omituisesti. Voi tietenkin kysyä, mitä tekemistä tällä syytelistalla on uutisoitavan asian eli huumekeoilun kanssa. Miksi Meriläisen huumeidenkäyttö vaatii puolen minuutin johdannon, jossa kerrataan kaikki hänen ilta-päivälehtiin yläneet tekonsa?

Todistajanlausuntoja ja puolustuspuheita

Meriläinen saa puheenvuoron syytteidenluvun jälkeen, ja juttu leikataan kohtaan, jossa Meriläinen toteaa ”että noin vuos sitten”. Tämä lienee vastaus ruudussa vilahtaneeseen Imagen kysymykseen, jonka vastaus taas oli alkupe-
räinen huumekeoilutunnustus. Toimittaja toteaa: ”Nytenhän te ilmeisesti joudutte sitten poliisikuulusteluun, koska olette lainvastaisesti käyttänyt huumausaineita.”

Juttu näyttää selvältä. Syytetty on vastannut huumesyytteeseen ja tunnustanut tekonsa uutisia seuraavan Suomen edessä, tuomarin silmien alla. Tunnustus ei riitä toimittajalle, vaan hän siirtyy pohtimaan tunnustuksen merkitystä vihreille ja hakemaan syytteille oikeutusta. Näin toimittaja painottaa, ettei kyseessä ole mikään kevyt ja viihdyttävä lööppi, kuten ensin vaikuttaa.

Toimittajan ääni kertoo: ”Tieto yllätti vihreiden johdon täysin. Paniikkipalaverin jälkeen pettynyt puoluejohtaja ei voinut muuta kuin paheksua.” Samalla kuvituksessa palataan eduskuntasaliin, jossa vihreiden ryhmä keskustelee ilman Meriläistä. Hänen näytetään kävelevän istuntosalin ovesta ulos polvipituisessa nahkahameessa, jonka voi käsittää kuuluisaksi roiskeläpäksi.

Arkistokuvaa ja puhetta yhdistelemällä saadaan aikaan kertomus: Vihreät pitävät paniikkipalaverin ja paheksuvat. Meriläinen purjehtii ovista ulos. Tekojensa vuoksi hän on ajautunut riitoihin puolueensa kanssa. Meriläinen on yksin, oma perhekin on hänet hylännyt.

Todistamaan kutsutaan vihreiden puheenjohtaja Osmo Soininvaara. Ennen hänen esiintuloaan syyttää tähdentää vielä kerran tämän todistajan ”paheksuvan” ja olevan ”pettynyt”, ja näin Soininvaaralle rakentuu sopiva rooli käsi-kirjoitukseen. Todistaja ei kuitenkaan sano mitään, mikä viittaisi vihreiden ja Meriläisen väliseen luottamuspulaan vaan toteaa jutun olevan poliisiasia. Syyttäjän kysyessä jutun kiusallisuudesta puolueelle Soininvaara myöntää olevansa tapauksesta ”harmissaan”. Mikäli toimittaja ei olisi jo alkupuheenvuorossaan alleviivannut Soininvaaran paheksuntaa, hänen lausuntonsa olisi jäänyt todistusvoimaltaan vain vähäiseksi.

Imagen sisäsivut täyttävät taas ruudun. Samalla toimittaja kertoo Meriläisen samassa haastattelussa myös ”vitsailleen 14-vuotiaana tekemillään myymälä-varkauksilla”. ”No se on sarja ehkä teinin typeryyksiä, josta... sanotaan, että kaikista niistä asioista, joita mä murrosiässäni häpeän, niin se on ehkä pienimpiä”, Meriläinen toteaa.

Vastauksesta siirrytään arkistokuvaan. Nainen, jonka nahkahameen perusteella voidaan kuvitella olevan Meriläinen, saa syliinsä tarjottimellisen samppanjaa. Tarjotin kaatuu, juomat lentävät ja sirpaleita keräillään. Joukossa vilahtelevat Irina Krohn sekä Satu Hassi, ja tutut vihreät naamat yhdistävät arkistokuvan puolueeseen. Toimittajan puhe liittää kuvat vihreisiin myös toisella tavalla: ”Vihreiden EU-vaalikampanjan avauksen kannalta Meriläisen paljastukset tulivat pahimpaan mahdolliseen saumaan. Huumekohuhan jo haittasi vihreiden eduskuntavaalikampanjaa, ja samaa pelätään nyt eurovaaleissa.”

Arkistokuva saa uusia merkityksiä. Tunnustus tuli pahimpaan mahdolliseen saumaan, ja sen pelätään haittaavan eurovaalikampanjaa. Juhlajuomatarjotin on kaatunut, koko kampanja on mennyt reisille ja nyt keräillään sirpaleita. Syyllisestä ei ole epäselvyyttä; kuilu Meriläisen ja vihreiden välillä kasvaa.

Seuraavaksi Meriläinen kertoo kameralle aiempaa vakavampana: ”No ehkä meidän politiikan tylsyydestä kertoo se, että miten pienestä niitä kohuja nousee, ettei siihen selvästi mitään suurta yritteliäisyyttä tarvita.” ”Tai vaadi”, hän lisää vielä, ja ryhtyy pyörtymään. ”Anteeks, mua pyörryttää”, Meriläinen sanoo ja lyhyhistyy polvilleen eduskunnan käytävälle. Kamera seuraa lyhyhistymistä, ja kun Meriläinen on jo lattialla, laskee toimittaja rauhoittavan kätensä kansanedustajan olkapäälle ja kysyy: ”Onko sulla oikein paha olla?”

Olkapäälle laskeutuva käsi tuo uutisointiin ripauksen empaattisuutta, vaikka kömpelösti. Ehkä Meriläinen onkin vain uhri, mutta hänen esimerkkinsä toimikoon varoituksena koko Suomen kansalle ja etenkin sen poliittiselle johdolle. Nuorille naisille ei tule antaa liikaa valtaa, koska he eivät sitä kestä.

Yllättävä romahtaminen kesken ristikuulustelun sopii syyttäjän käsikirjoitukseen täydellisesti. Todistusaineisto on todellakin musertava, ja syyttäjä onnistui puristamaan totuuden ulos syytetystä. Tärkeintä ei ole pössyttelyn tunnustaminen, vaan omien tekojensa ymmärtäminen. Meriläinen on saatu myöntämään meriläisyytensä.

Loppupuheenvuoro

Lyyhistymistä seuraa loppupuheenvuoro. Toimittaja puhuu eduskunnasta suoraan katsojille ja esittää asiallisen huomautuksen syytetyn laillisesta asemasta: ”Kansanedustajan pestiään Meriläinen tuskin tämän jupakan takia menettää, ja jatko riippuu äänestäjistä.”

Uutisjutun oikeussalidraamassa valta päätöksestä on äänestäjillä. Näin tuodaan esiin se, ettei nyt ole kysymys vain huumeista vaan paljon muustakin. Puheenvuoron jatkoon voi ajatella olevan suunnattu juuri näille äänestäjille: ”Mutta etenemiseen politiikassa tarvitaan myös muiden kansanedustajien luottamusta. Tuota luottamusta ja siinä sivussa myös puolueensa uskottavuutta Meriläinen siis nyt nakertaa.”

Vaikka Meriläinen saisikin jatkaa kansanedustajana, hän on menettänyt kaikkien luottamuksen. Tätä luottamuksen menettämistä syyttäjä on jatkuvasti korostanut. Edes omassa puolueessaan Meriläistä ei enää hyväksytä ja vielä vähemmän muissa puolueissa. Hän on eduskunnan hylkiö.

Syyttäjän kannalta juttu on paketissa. Meriläinen saatetaan tuomita tai jättää tuomitsematta huumausaineiden käyttörikoksesta, mutta syyttäjälle se on vain yksi asia syytelistassa. Äänestäjien on tuomittava Meriläisen holtiton käytös seuraavissa vaaleissa. Julkisuus on osaltaan se paikka, jossa todellinen oikeudenkäynti käydään, ja tähän syyttäjä myös viittaa lopuksi. ”Eikä julkisuuskaan aina vain ole helppoa.”

Meriläinen on siis aikaisemmin päässyt julkisuusosoikeudessa liian helpolla. Huolimatta lukuisista syyttäjän esittelemistä tuomittavista tempauksista Meriläistä ei ole rankaistu kunnolla. Nyt syyttäjä on kerännyt kokoon vakuuttava syytepaketin myymälävarkauksista mauttomiin rintanappeihin, ja äänestäjät voivat langettaa tuomionsa. Tämän jälkeen julkisuus ei enää ole vain helppoa!

Lyyhistyminen oikeudenkäynnissä voi olla syyttäjän kannalta onnekas sattuma, mutta mikä on lyyhistymisen rooli toimittajan kokoamassa uutisjutussa? Onko se siinäkin onnekas sattuma, joka voidaan hyödyntää? Voiko se olla journalistisesti perusteltavissa?

Meriläisen lyyhistyminen oli MTV3:n jutun ainoa oma uutinen. Lähes kaikki muu oli Imagelta tai iltapäivälehdiltä lainattua. Pyörtyminen näyttäminen oli välttämätöntä siksi, että draamalle saatiin huippukohta, jonka varaan juttu voitiin rakentaa. Uutisen näyttämistä voi näin perustella sillä, että pyörtyminen oli itsessään merkittävä tapahtuma. Mutta oliko kansanedustajan huonovointisuuden näyttäminen journalistisesti perusteltua? Tällöinhän Meriläisen lyyhistyminen olisi ollut uutinen, vaikka haastattelussa olisi käsitelty ”koiran-kakkavaliokunnan” viimeisiä kuulumisia.

Toisaalta voi ajatella, että pyörtyminen oli esitettävä, koska se liittyi muihin jutussa esitettyihin tapahtumiin. Katsoja saattoi helposti rinnastaa lyyhistymisen vuodentakaiseen huumekokeiluun tai ylipäänsä siihen, että Meriläinen oli tunnustanut käyttäneensä huumeita. Ehkä heikotus jopa johtui huumeista!

Koska Meriläisen tunnustukseen liitettiin muita tapahtumia, katsoja ei voinut olla yhdistämättä aiempaa ja epäilyttävää elämää nykyhetkeen. Näin oli muutamalla askeleella päästy rintanapin käytöstä huumekokeilun kautta lyyhistymiseen televisiossa. Meriläinen antoi paholaiselle mainostilaa paidastaan, ja pian huumeet jo veivät koko naisen.

Kenties Kymmenen uutisissa olisi nähty hieman tasapainoisempi juttu, ellei Meriläinen olisi sattunut pyörtymään. Vaikuttaakin siltä, että käytännöllisyys jyräsi tässä tapauksessa journalistisen harkinnan. Ehkä kyseessä oli toimittajan kannalta tilaisuus, jota ei voinut jättää käyttämättä.

**Kirjoittajat ovat journalismikritiikin projektiopinnot -kurssin opiskelijoita
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella**